

CH'UTA Q'ATOL TZIJ
RAJILAB'AL 𑄂 | 𑄃 𑄄

Q'ATAB'AL TZIJ

RE K'AXK'OLIIL CHWI B'AQ'UNEEM JAY K'AMOJ
WINAQ RE KATAKPUX PA JALAJUJ K'AXK'OLIIL

Q'ATAB'AL TZIIJ

RE K'AXK'OLIIL CHWI B'AQ'UNEEM JAY
K'AMOJ WINAQ RE KATAKPUX PA JALAJUJ
K'AXK'OLIIL

CH'UTA Q'ATOL TZIIJ RAJILAB'AL ∷ | ∅ ∷
RI EB'AJ NUK'UWEEL TZIIJ RE TINAMIT PAXIL

XA RUMA K'UT:

Ri Ajaaw Q'atab'al Tziiij re Paxil kujikib'a' e ri nima tinamit Paxil kurul pa saqiil jay kujikib'a' ri koch loq'oxiik chi kiwi' ri tikaweex; kuq'atej uwach jalajuuj taq ri k'axk'olaal, kuk'am lo k'ax chwi rolowaal, una'ooj juna tikaweex, chi uqul ri tinamit Paxil kujikib'a' ri junamiil uwach koch loq'oxiik, jela' pacha' ri kichajixiik ri tikaweex, uwari' che, chi rajawaxiik katzukux ub'eyaal uq'atexiik, usachik uwach jay utojik maak pa kiwi' ri winaq ke'anaw k'axk'olaal chi kiwi' ak'alaab', alito'iib', alab'o'iib', tikaweex tz'aqat ta kolowaal jay nima'q winaq.

XA RUMA K'UT:

E ri tinamit Paxil uya'om uchii' che uq'atexik uwach jay uch'ojjik re kakitoj kimaak ri winaq kekitakpuujixoqiib', ak'alaab' pa jalajuuj k'axk'oliil chololeem pa ri Nima Wuuj re Kikuchuu Siwaan Tinamit pa kiwi' taq nima'q mutza'j makunelaab' re jalajuuj taq chi tinamit, ma ri tziij e utaqeem kuq'atej jay kuq'ob'isaaj uwach ri kitakpuxik ri tikaweex pa jalajuuj k'axk'oliil, ruma' k'uri' la' kajawax jun nima na'ojib'al pa taq ri tinamit, jela' k'uri' chi rajawaxiik kakitoj kimaak ri winaq ke'anaw la' la k'ax jay kechajix ri tikaweex k'ik'ulumam ri k'ax xaq jela' kajikib'ax ri nima'q taq kikoch kiloq'oxiik ya'tal chi ke.

XA RUMA K'UT:

E ri tinamit Paxil uya'om uchii' che jujun taq chi nima'q q'atab'al tziij pacha' taq ri: Chomanimanem ïl : re ri Moloj lloj Chaak chwi ri "uq'atexiik minoj ak'alaab' pa k'axk'oliil taq chaak jay ri usachik uwach wa k'ax", chomanimanem re ri Moloj lloj Chaak, rajlib'al · ïl jay | | kuch'a'tib'eej chwi ri takpunem pa k'axk'oliil laj chaak" jay ri "usachik uwach ri minonem pa chaak", ri nima tziij chomanimanem chi kiwi ak'alaab' e chiri' kapali'ix uwi' ri tziij ruma kek'ayix b'i ak'alaab', kesaxik ak'alaab' pa ilib'al b'aq'unem ruk' junuq xaq kiminik ak'alaab' che u'anik la' la k'ax", chi uqul ri tinamit k'o wi kuq'atej uwach pacha' kujikib'a' wa tziij.

XA RUMA K'UT:

Ma lik chi rajawaxiij kesax lo juna q'atab'al tziij re kuqasaj uwach ronoje ri jalajuuj taq k'ax ka'an chi ke ri tikaweex; pacha' ri takpunem pa b'aq'unem, pa k'axk'oliil laj k'ayinem, k'axk'oliil laj chaak, ka'an tz'i' chike ri tikaweex, ketakpux pa k'ulankiil, uk'ayixik b'i upaa kolowaal, utz'onoxik pwaq pa taq b'ee uwe uminik pa juna chi k'ax, xew ta wi ne eta'matal uwach jun nima makuneem, uwari' che lik iil kil pa saqil, karaq'ux pa taq ri q'atab'al tziij, chi kiwach ri eb'aj chajineel re tinamit uwe juna chi jaa pa ketob' wi chi uraq'uxik juna k'axk'oliil.

XA RUMA K'UT:

E ri tinamit Paxil uya'om uchii' chuxee' ri wuuj chomanimanem chwi kikoch kiloq'oxiik ri ak'alaab' ma wa' wa q'atab'al tziij kuya' chi kiqul ri tikaweex kiya'om kiib' chuxee' wa tziij kakijikib'a' ri kikoch kiloq'oxiik re kichajixik ri ak'alaab', alitoo, alab'oo re kechajix chwa ri takpunem pa juna k'ax; jay ri q'atab'al tziij re kichajixik ak'alaab', alitoo, alab'oo, kujikib'a' e chi uqul ri tinamit Paxil k'o wi re kuya' riib' che uk'amik tziij re keb'uchajij ri tikaweex chwa ri jalajuuj taq chi k'ax, pacha' na kakanaj ta kanoq chi equ'maal.

XA RUMA K'UT:

Ri q'atb'al uq'ijool makunik k'o pa ri tinamit Paxil, na kuch'uqej ta chi pa saqiil ri kikoch kiloq'oxiik ri ak'alaab', uwari' che chi rajawaxiik kanimarisax uwach ri q'atab'al tzii jay kanuk' b'i chupaa ri k'aak' taq tzii kak'ojixik, iil uwach kawiniqirisax tojob'al maak ma jela' kakanaj kanoq pa saqiil ri kikoch kiloq'oxiik ri ak'alaab' chwi uq'ob'irisaxik uwach ri jalajuuj taq chi k'ax.

UWARI' CHE:

Jela' pacha' ri uchuq'ab' kujikib'a' ri tz'ita'j a) chola'j :| ·|| re ri Ajaaw
Q'atab'al Tzii re Paxil,

KUTIKIB'A':

Wa jun:

**Q'ATAB'AL TZIIJ RE K'AXK'OLIIL CHWI
B'AQ'UNEEM JAY
K'AMOJ WINAQ RE KATAKPUX PA JALAJUJ
K'AXK'OLIIL**

► NAB'EE PERA'J

UNIMAAL TZIJ PIXAAB'

• **Chola'j. Urayib'al wa q'atab'al tziij.** Ri urayib'al wa q'atab'al tziij e kuq'ateej uwach, koq'ob'isaaj uchuq'ab' kuq'at uwi tojoj maak, kusach uwach ri k'axk'oliil chwi b'aq'uneem, k'amoj winaq re katakpux pa jalajuuj k'ax, uwari' che utaqeem wa tziij keb'uchajij jay keb'uto' ri tikaweex kik'ulumam juna k'axk'oliil.

• **Chola'j. Uxe'b'al ukuta'miil wa q'atab'al tziij.** E utaqem wa' ri uxe'b'al ukuta'miil wa q'atab'al tziij:

- a. **Ewaneem:** Kewax kiwi' jay ri kib'i' ri tikaweex kik'ulumam juna k'ax, nab'isam chik ri urewaxik ronoje ri tziij molom chi uchii'.
- b. **Nima chajineem:** Chi rajawaxiik kechajix konoje ri tikaweex kik'ulumam juna k'ax are jela' kajikib'ax uwach kichajixik k'a pa xtzelex tan chi wi ri kikoch kiloq'oxiik.
- c. **Na katzelex ta u'anikiil:** Pa ub'eyaal kujikib'a' wa jun q'atab'al tziij, kaq'atex uwach ronoje u'anik uwe urewaxik juna ano'n, kuk'am lo k'ax chwi rolowaal, una'ooj uwe pa ranima' juna tikaweex uk'ulumam juna k'ax.
- d. **Lik iil kiwach ri ak'alaab':** Pa taq ronoje ri tziij k'amom re keb'uchajij ak'alaab', chi rajawaxiik keta'maxik lik iil kiwach ri ak'alaab', jela' kajikib'ax saqil ri kik'olem tan chi ri ak'alaab' pa ri komoon, ma xa jela' kakiqusij ri xex kikoch kiloq'oxiik ya'tal ta chi ke, na kamesk'utax ta kanoq e chwa wa q'atab'al tziij lik iil kiwach ri ak'alaab', alitoo, alab'oo pacha' jela' ka'ani' pa uchomaal ronoje sa' ri tziij kak'amik.

- e. **Jin ta paqchi'inem:** Konoje ri tikaweex kik'ulum juna k'ax, ka'an okem iil chi ke tob' we e chiri' kajeqer juna raq'uneem uwe juna chajineem, na xa ta kil kiwach we e ixoqiib' uwe achijaab', xa tal kil kijunaab', uyakik uq'iij Ajaw, kitz'unib'aal, kixe'aal uwe kib'inik.
- f. **Koch loq'ixiik re koji'em:** Ri kakich'ob' jay kakirayij ri tikaweex kik'ulumam juna k'ax, chi rajawaxiik katz'onox na jay keta'max na, e chiri' kajikib'ax juna sa'ch. Kajikib'ax ub'eyaal pacha' na jin ta uk'ayewaal juna k'oji'em, kil na kijunaab' ri tikaweex uwe kech'ob'on chi pa saqiil.
- g. **Loq'nimanem uwach ri ano'nib'al:** Kaloq'nimax uwach kikoch kiloq'oxiik ri tikaweex re na kikisach ta uwach kib'ano'nib'al, uyakik uq'iij Ajaw, e chiri' kata kichii, jay na kaq'atex uwach ronoje ri ilonem kaya'i' chi ke jela' pacha' chololem pa q'atab'al tzii.
- h. **Q'alajisaneem:** Chi rajawaxiik kaq'alajisax chi kiwach ri tikaweex kik'ulumam juna k'ax, sa' taq ri kikoch kiloq'oxiik, sa' taq ri utz kakichapo, pa utz keb'ek wi, sa' utzuxuk ri kalk'o'aal jay sa' ri katajin pa kitinamiit pa eb'alaxinaq wi.
- i. **Uxu'manem kik'aslemaal:** Kaya' chi ke juna ub'eyaal uxu'maal kik'aslemaal ri tikaweex kik'ulumam juna k'ax jay kasach uwach uxe'b'al ri k'ax xkiwa'lib'eej re kakimaj tan chi kiwach.
- j. **lil uwach:** Ronoje ri chololem pa wa q'atab'al tzii, lik iil kachakux tan, ma lik iil uwach.
- k. **Xa uch'ob'ik k'amaja' ujunaab':** We eta'matal ta pa saqiil we k'amaja' ujunaab' ri tikaweex uk'ulumam juna k'ax xa ruma we jin ta uwuuj ruk'am, kakanaj kanoq xa kach'ob'ik k'amaja' ujunaab'.
- l. **Utzelexik uwach uqusiil koch loq'oxiik:** Ri saqiil utzelexik ri uqusiil koch loq'oxiik we qusim taj, q'atem uwach jay ri usachik uwach k'axk'oliil chwi olohaal uwe chwi na'ooj anital che juna tikaweex uk'ulum juna k'ax.

: Chola'j. Uk'amik usuuk', uchapab'exik jay utz'aqatal q'atab'al tziij.

Wa q'atab'al tziij kak'amataj usuuk' jay kachapib'ex pa uchomaal ruuk' ri uxe'b'al, ri nima uxe'b'al taq ri loq'oxiik, jujun taq chi q'atab'al tziij, nima'q taq chomanimanem nimam ruma ri tinamit Paxil xew ta wi ne ku'an ri urayib'al wa q'atab'al tziij. We k'o juna tziij tz'ib'ital wara pa wa q'atab'al tziij, kachapib'ex ri q'atoj tojoj uwi' maak.

UKA'B' PERA'J

K'OLIB'AL Q'ATAB'AL TZIIJ RE K'AXK'OLIIL CHWI B'AQ'UNEEM JAY K'AMOJ WINAQ RE KATAKPUX PA JALAJUJ K'AXK'OLIIL

∴ **Chola'j.** *K'olib'al Q'atab'al Tziiij re K'axk'oliil chwi B'aq'uneem jay K'amoj Winaq re Kataxpux pa Jalajuuj K'axk'oliil.*

Kawiniqirisax ri K'olib'al Q'atab'al Tziiij re K'axk'oliil chwi B'aq'uneem jay K'amoj Winaq re Kataxpux pa Jalajuuj K'axk'oliil xa qib'isam panoq uchaak upataan chupaa ri ukab' k'olib'al re ri ukab' ajk'amal uwach ri tinamit Paxil, ku'an ri uchaak upataan jela' pacha' ri chololem pa wa q'atab'al tziiij.

Ri kak'amaw uwach wa k'olob'al, kakoj kanoq ruma ri ukab' ajk'amal uwach ri tinamit Paxil.

| **Chola'j.** *Uchaak upataan ri k'olib'al.* Ri k'olib'al kuq'atej uwach ri K'axk'oliil chwi B'aq'uneem jay K'amoj Winaq re Kataxpux pa Jalajuuj K'axk'oliil, e taq uchaak upataan wa':

- a. Kachakun chwi to'onem jay kapixb'an chwi u'anikil chaak pa taq ri jaa k'olob'al re tinamit Paxil chwi uchakuxik uqasaxik uwach ri k'axk'oliil chwi b'aq'uneem jay k'amoj winaq re katakpux pa jalajuuj k'axk'oliil.
- b. Kapixb'an chwi urik'owisaxik q'atab'al tziiij jay ub'eyaal chaak chi ke taq ri k'olob'al re tinamit Paxil, xew ta wi ne k'o chuqul wa tziiij.
- c. Kuchakuj jay kach'ob'on sa' taq ri kuk'am lo ri q'atab'al tziiij, chaak jay jujun taq chi ano'n xew ta wi ne k'o chuqul wa tziiij jay kapixb'an che uchakuxiik pa saqiil.

- d. Kuchakuj jay kunimarisaaaj uwa chaak, nuk'um chaak jay ch'ob'onik re kaq'aljisax uwach ri jalajuuj taq chi k'ax, wa' wa chaak utz ka'ani' pa ri tinamit Paxil jay pa taq ri komoon, na kamesk'utax ta kanoq ri ixoqiib' jay achijaab', ri ano'nib'al, ri katz'iyaaq jay ri kich'a'teem ri tikaweex etaqem pa wa tzii j pa ri komoon pa kaya' wi chi reta'maxiik.
- e. Kurik'owisaaj taq ri ch'ob'otalik, nuk'um chaak, chaak jay ch'ob'onik rik'owisam chik ri mutza'j re tinamit Paxil kechakun kuuk' ri ak'alaab', alitoo jay alab'oo.
- f. Kupuk'ij uwach umajik uchuq'ab' ch'ob'onem are kariqitaj, kilik jay kapaj sa ub'ee jin ta uk'ayewaal ka'an ri k'axk'oliil chwi b'aq'uneem jay k'amoj winaq re kataxpux pa jalajuuj k'axk'oliil, jela' pacha' taq ri na'ojib'al jay cha'taj ka'an b'i animajem.
- g. Kupuk'ij uwach utz'ib'axik jay unimarisaxik nimachomanem ke ka'ib' uwe k'iyal taq chi tinamit pacha' jela' k'o juna nima chajinem.
- h. Ka'an okem iil che uwiniqirisaxik chaak pataan ajilanem we kajawaxik pacha' jela' k'o k'aak' tzii j pacha' keta'max janipa chi tikaweex etakpum pa jalajuuj k'axk'oliil.
- i. Kuraq'uj ronoje ri maak oponinaq chwach uwe reta'am, ma e chaak pataan la' ya'tal chuqul.
- j. Kurilij, urilik pa chiwi ka'ani' wi tijoneem, majonem k'aak' na'ojib'al chwi uq'atexik, uchajixik, urilik, uq'atik tojoj maak chwi ronoje ri chololem chupaa wa q'atab'al tzii j.
- k. Kuchomaj chaak pataan kuuk' jujun taq chi nima jaa re tinamit Paxil, konoje kakil ruuk' ri k'olob'al ilol chaak sa' ri tz'onotal chi ke.
- l. Kuwiniqirisaaaj mutza'j re keb'och'ob'on chwi saqiil ub'eyaal, na'ojib'al jay sa' ri utaqem ri k'olob'al ilol k'ax.

·| **Chola'j. Mutza'j kaya' chaak chi kiquil.**

Ri k'olob'al ilol maak chuqul kakanaj kanoq wi pacha' ka'ani' pa saqiil wa kub'ij wa q'atab'al tziiij jay jujun taq chi no'jib'al nuk'um chwi ri tziiij. Pacha' kajikib'ax uchapab'exik wa q'atab'al tziiij, ri k'olob'al ilol maak chi rajawaxiik keb'uwiniqirisaaaj mutza'j ri kechakun chupaa jalajuuj taq jaa re tinamit Paxil jay ri tikaweex ejeqel pa ri komoon xew na wi ne chi nima konoje kechakun chwi b'aq'uneem jay k'amoj winaq re kataxpux pa jalajuuj k'axk'oliil.

► UROX PERA'J

Q'ATENEEM, CHAJINEEM JAY ILONEEM TIKAWEEEX KIK'ULUMAM K'AXK'OLIIL

∴ *Chola'j. Q'ateneem.*

E ke'ela wi e chiri' kach'ob' jay katzukux ub'eyaal pacha' kaq'atex ri b'aq'uneem jay k'amoj winaq re kataxpux pa jalajuuj k'axk'oliil, kaq'atex uwach pacha' na ka'ani' taj jay kaya' chi reta'maxiik e jun maak pacha' kaketa'maj ri winaq.

∴ *Chola'j. Chajineem.*

E chiri' pa k'alalem kok iil ri ajq'atol tziij che ujikib'axik rilik ri tikaweex uk'ulumam juna k'ax, jay kuril ri tikaweex katzaq ta chi ri k'ax puwi', ma xaq k'ate't kaq'atex uwach ri ukoch loq'oxiik, uwari' che lik iil kilik pacha' katzaq ta chi chupaa juna k'ax.

Chi kiquil ri eb'aj q'atol tziij kakanaj kanoq wi ri ujeqik juna wuuj pa kanuk' kanoq wi ri ujikib'axiik uchajixik juna tikaweex tzaqanaq juna k'ax puwi'.

∴ *Chola'j. Ilonem*

E chiri' pa k'alalem kok iil ri ajq'atol tziij che ujikib'axik rilik ri tikaweex uk'ulumam juna k'ax, chwi utzirisaxik rolowal jay una'ooj juna tikaweex, jela' pacha' rilik utzelejik pa komoon jay ruuk' kalk'o'aal, kil chi kok'il ri kijunaab', we e ixoqiib', achijaab' jay ri katz'iyaaq.

Che taq ri chaak re iloneem chi rajawaxiik katz'onox na jay kata kichii' ri tikaweex kik'ulumam juna k'ax. Kajikib'ax ub'eyaal pacha' na jin ta uk'ayewaal kokik, kil na ri kijunaab', we kech'ob'on chi pa saqiil uwe k'amaja' kakik'is kijunaab'.

|| Chola'j. Uk'ulumam k'ax.

Pa wa q'atab'al tziij, e juna tikaweex uk'ulumam juna k'ax chwi rolowaal, chwi una'ooj uwe pa ranima', we ujamom ri ukoch uloq'oxiik xa ruma jalajuuj taq chi k'axk'olaaal chololem pa wa q'atab'al tziij. Xaq junam kik'ulum k'ax ri ratzuchaaq' ri tikaweex uk'ulumam k'ax ma ri ke xaq junam k'ax ku'an chi ke e chiri' kakil ri kalk'o'aal, ruma la' kaq'atex uwach ronoje ri k'axk'oliil.

·|| Chola'j. Ukoch uloq'oxiik ri uk'ulumam k'ax. E ukoch uloq'oxiik wa' juna tikaweex uk'ulumam k'ax:

- a. Na kaq'alisax ta uwach ri tikaweex uk'ulumam k'ax jela' pacha' ri ralk'o'aal,
- b. Ri utzelexik rutziiil uwach rolowaal, una'ooj jay pa ri ukomoon,
- c. Ri utziil uchomaal ruuk' ri ralk'o'aal,
- d. Ri to'ob' ruuk' juna ajto'ol uwi' jay juna ajq'atitan tziij pacha' kuresaj uchii' jay kuq'atisaaj pa uch'a'teem ronoje ri karaj kureta'maaj,
- e. Ri to'ob' ruuk' juna ajto'ol uwi' jay juna ajq'atitan tziij pacha' utz kato' uwi' pa jeqel wi. Ri tikaweex k'amaja' kakik'is kijunaab' e ri Chajal re Siwaan Tinamit kakojow re juna ajto'onel pacha' keb'uto'o',
- f. K'oji'em pa ri tinamit pa chajim wi, k'a pa xmayin wi ri urilik ri tikaweex uk'ulumam k'axk'oliil,
- g. Uyijib'axik ronoje ri k'ax xuk'ulumaaaj,
- h. Ri uchajixik jay ri utzelexik ri koch loq'oxiik we ya'om ta che, majom che uwe q'atem uwach che, jay
- i. Jujun taq chik xew ta wi ne udaqem kuchajij kiwach ri tikaweex pa saqiil jay kuchajij uwach kikoch kiloq'oxiik.

Ri koch loq'oxiik chololem pa wa chola'j tziij xaq junam uwach, na utz ta kaqasax uwach jay na utz ta kesax che ri tikaweex.

∥ Chola'j. Utzelexiik koch loq'oxiik. Ri koch loq'oxiik katzelexik, kachajixik jay kajikib'axik e taq: ri k'aslemaal, ri saqiil b'inem, ri rutziiil wachiil, ri tijoneem, ri uchomaliil k'aslemaal, ri utziil kuuk' ri alk'o'aal, ri utjoxiik, ri uresaxik b'i pa malkateem jay jujun taq chi loq'oxiik jikib'am chupaa ri Ajaaw Q'atab'al Tziij re Paxil, q'atab'al tziij, nimachomanem k'o uchuq'ab' pa ri tinamit Paxil.

∥ Chola'j. Uraq'uxiik juna maak. We ela' kach'ob'ik uwe kil juna k'ax, kaq'atex uwe kaxalq'atix uwi' ri koch loq'oxiik jikib'am pa wa q'atab'al tziij, chi rajawaxiik kesax lo chi saq jay karaq'ux pa k'alalem chi kiwach ri ajq'atol tziij eb'aj iloneel k'ax. Ri raq'uneem utz ka'ani' xa xalaq'aay.

∥ Chola'j tziij. Chajinb'al chwi elem b'i. Na kaxalq'atix ta uwi' ri jikib'anem k'amatal kuma nima'q tinamit chwi ri kik'owik ri tikaweex pa jun chi tinamit, ri kechakun pa chajinb'al chwi elem b'i, chi rajawaxiik tob' xa:

- a. Kil chi utz ri chajinb'al chwi elem b'i pacha' kaq'atex jay kil ri k'amoj winaq re katakpuux pa jalajuuj k'axk'oliil,
- b. Kil pa saqiil pacha' ri retaliil k'aslemaal, retaliil elem b'i, na xa esam b'i uke'xwaach, xa loch'b'al uwach,
- c. Kil pa saqiil sa' chux ri winaq che ri k'o'm rachib'iil b'i,
- d. Kakiq'atisaaj chi kiwach sa' taq ri kakichapib'eej chwi k'amoj winaq re katakpuux pa jalajuuj k'axk'oliil, sa' taq ri b'ee kakib'eyaj jay we sa' taq chux chi ke ri winaq e k'o pa ri mutza'j ke'anaw wa k'ax, sa' u'anikiil pacha utz ketamax kiwach ri winaq ke'anaw juna maak.

||| **Chola'j tziij. Uq'atisaxik tziij chi kiwach taq ri mutza'j k'o ri iloj k'ax chi kiqul.**

We ri q'alajisay maak kureta'maaj uwach juna k'ax kuchololej wa q'atab'al tziij, kupixb'aj ri tikaweex uk'ulumam k'ax chwi, iil kub'ij che ri k'ulumayom k'ax ke k'o kachajin re jay k'o kilow re.

We ri tikaweex k'amajaa' kuk'is ujunaab', ri q'alajisay maak kurik'owisaaj chwach ri q'atab'al tziij ke ak'alaab', alitoo, alab'oo pacha' kajeqer uchajixik.

We ri tikaweex na aj ta pa tinamit Paxil, aj pa jun chi tinamit, chi rajawaxiik kakik'owisaaj chwa ri jaa k'olob'al to'neel re pa ri utinamiit.

KITZELEXIK TIKAWEEEX KIK'ULUMAM K'AX, PA KITINAMIIT

·||| **Chola'j tziij. Nab'ee ub'eyaal.** Ri tikaweex kik'ulumam k'ax ketzelex pa kitinamiit we eb'ech'a'tinaq chi kiwach ruuk' ri k'amanel uwach kitinamiit pa eb'alaxinaq wi, ma pa kiq'ab' ri ke keya' b'i wi.

Ri tinamit Paxil kuchomaj ri kitzelexik tikaweex pa kitinamiit, e ri tinamit katojow re, na kaxalq'atix ta uwi' kiloq'oxiik re kechajixik uwe kaya' juna kik'olob'aal xa pa ajilam q'iij.

Ri K'olob'al Chajal re Siwaan Tinamit i're ajk'amal kiwach ak'alaab', alitoo, alab'oo i're kilow re kitzelexik tikaweex pa kitinamiit xew ta wi ne k'amajaa' kik'isom kijunaab'.

Jun chi ub'eyaal, ri nima jaa iloneel chaak re jujun taq chi tinamit, kuya' chuqul ri utaqo'nelaab' re tinamit e k'o pa jun chi tinamit keb'uto' ri tikaweex eb'aj Paxil k'ik'uluman juna k'ax pa jun chi tinamit, re chi rajawaxiik kajikib'ax kichajixik ruma ri tinamit Paxil tob' xa pa chi tinamit e k'o wi.

:|| Chola'j tziij. Ub'eyaal kitzelexik tikaweex pa kitinamiit.

E ri nima jaa iloneel chaak re jujun taq chi tinamit kachakuw re xaq junam ruuk' ri tinamit ri tikaweex kik'ulumam k'ax, pacha' kachomax chi utz ri kitzelexiik loq, are jela' kaxalq'atix ta uwi' ri kikoch kiloq'oxiik, chi rajawaxiik kachajix juna tikaweex jay kil chi utz ma xaq k'ate't uk'ulumam jalajuuj taq chi k'axk'oliil. Na xa ta kil kiwach e chiri' ketzelex lo pa kitinamiit, kekunaxik, kepixb'axik ma jela' kajikib'ax ri rutziiil kiwach, ri tinamit kuya kik'olob'aal xa ajilam q'iij uwach uwe ketiki' kanoq pa juna tinamit.

We jinta uk'ayewaal che ri tikaweex uk'ulumam k'ax katzelej lo pa ri utinamiit, lik iil katzelex lo pa k'alaleem, we jin ta uwujil uk'aslemaal ri winaq, ri nima jaa iloneel chaak re jujun taq chi tinamit kuchomaj ruuk' ri utinamiit ri tikaweex ronoje taq ri uwujil ri utzelexik lo juna tikaweex we lik chi rajawaxiik.

||| **Chola’j tziij. Koch loq’oxiik re tikaweex ketajin lo che utzelexik pa utinamiit.** E ri nima jaa iloneel chaak re jujun taq chi tinamit chi rajawaxiik kujikib’a’ ri jujun taq chi koch loq’oxiik:

- a. Kachb’ilax b’i jay kapixb’ax ri tikaweex chwi ronoje ri tzelejtem loq.
- b. Ri uchajixiik rolowaal upoqlajii ri tikaweex, ri rewaxiij uwa’lib’eem, kil chi utz ri rutzirik uwach, rutzirik una’ooj juna tikaweex uk’ulumam juna k’ax kuuk’ taq ri jaa ilol kunaneem.
- c. Na kak’ayewax ta ri ch’a’teem ruuk’ ratzuchaaq’ eb’aj pa utinamiit ri tikaweex pacha’ kakichomaaj ri utzelexik pa ri utzilaj uk’aslemaal.
- d. Kilix uchomaxiik kuuk’ jujun taq chi nima jaa iloneel elem b’i jay eb’aj iloneel elem b’i junaam ruuk’ ri k’olob’al eb’aj iloneel chajineem re pa utinamiit ri tikaweex uk’ulumam k’ax, are jela’ kajikib’ax uchajixiik jay rilik ri tikaweex e chir’ katzelex loq jay e chir’ k’o chi pa utinamiit.

||| **Chola’j tziij. Retaliil tziij chi kixo’l nima jaa re chajineem, iloneem jay utzelexiik juna tikaweex pa utinamiit. O Chola’j tziij. Retaliil tziij chi kixo’l nima jaa re chajineem, iloneem jay utzelexiik juna tikaweex pa utinamiit.** Ri jaa k’olob’al re utziil jay ri nima jaa iloneel chaak re jujun taq chi tinamit, chi rajawaxiik kakilij urilik uwach juna uyijb’axik, unimarisaxiik jay upajik uwach ri:

- a. Retaliil tziij chi kiwach nima jaa re iloneel chajineel ke tikaweex k’ikulumam k’ax; jay,
- b. Retaliil tziij chi kiwach nima jaa iloneel kitzelexik lo tikaweex pa kitinamiit, kamesk’utax ta ri kakich’ob’ jay kirayib’al tikaweex kik’ulum k’ax we na kakaj ta ketzelex pa kitinamiit.

► UKAJ PERA’J

TOJOJ MAAK CHWI ANOJ K’AXK’OLIIL CHWI B’AQ’UNEEM JAY K’AMOJ WINAQ RE KATAKPUX PA JALAJUJ K’AXK’OLIIL

• **Chola’j tziij.** Kako j uwi’ ri y ajilab’al chwi ri : ·|| cholaj tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“**uwaq ajilab’al.** Ri q’atom chi tojoj maak pa kiwi’ kijib’am pa taq chola’j tziij chololem chupaa ri q tz’ita’j tziij re ri e pera’j”.

• ·**Chola’j tziij.** Kako j uwi’ ri t ajilab’al chwi ri t u cholaj tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“**uro’ ajilab’al.** E chiri’ ik’owinaq chik pa ka’ib’ unajtuul ri tojoj maak q’atom chik chwi ri maak chololem che taq ri · jay : tz’ita’j tziij re ri : pera’j tziij re ri : ajilab’al re ri nuk’uq’atab’al tziij”.

• :**Chola’j tziij.** Kako j uwi’ ri | ajilab’al chwi ri | :| cholaj tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“**uwaq ajilab’al.** Che taq ri maak anital chi ke ri tikaweex k’amajaa’ kakik’is kijunaab’, ri uq’ijool ri taqo’n katikir b’i rajilaxik e chiri’ ri tikaweex xk’ulumam k’ax katz’aqat ri ujunaab”.

• : **Chola’j tziij.** Kako j uwi’ ri :| || Bis ajilab’al re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“ :| || **Bis Chola’j tziij. K’axk’olinem chi kiwi’ tz’aqat ta kijunaab’**. Jun maak ku’an ri winaq we kutakpuj uwe ku’an itzeel ano’nik che juna tikaweex k’amajaa’ ujunaab’ uwe tz’aqaat ta rolowaal xaq una’ooj, we kuyooq’o, kuya’ pa yab’iil xooq we kumin pa ri k’ax ri k’amajaa’ ujunaab’, kaq’at tojoj maak ruuk’ ka’ib’ uwe k’a wo’ob’ junaab’ puwi’, utz kaq’at tojoj maak puwi’ we u’anom chi juna makuneem”.

· ∴ **Chola’j tziij.**

Kak’oojox uwi’ ri :| ·|| chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - ∴ :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“:| ·|| **Chola’j tziij. Q’atisaneem ya’b’iil petinaq che b’aq’uneem.** Jun maak ku’an juna winaq reta’am k’o yab’iil che, kab’aq’un ruuk’ chi junoq jay kuq’atisaaq kanoq ya’b’iil che, kaq’at tojoj maak ruuk’ ka’ib’ uwe k’a kajib’ junaab’ puwi’. We ri kak’uluman k’ax k’amajaa’ ujunaab’ uwe tz’aqaat ta rolowaal kaq’an uwi’ ri tojoj maak.

· | **Chola’j tziij.**

Kakoj uwi’ ri :| ·||| Bis chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - ∴ :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“:| ·||| **Bis chola’j tziij. Taqo’neem ak’alaab’ pa taq chaak kuya’ k’axk’oliil chi ke.** Jun maak ku’an ri winaq, we kuya’ kichaak mokoom tikaweex k’amajaa’ kijunaab’ re kechakun che k’axk’oliil uwe itzeel laj chaak we xaq k’ate’t ku’an k’ax che ri rolowaal uwe una’ooj, kaq’at tojoj maak ruuk’ ka’ib’ uwe k’a kajib’ junaab’ puwi’ jay jun tojonik re junwinaq miil uwe k’a wo’winaq miil chi pwaq”.

· | **Chola’j tziij.** Kak’ojox uwi’ ronoje ri kuchololej ri : Pera’j tziij, re ri ukab’ wuuj re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“: **PERA’J TZIIJ Anoj maak chwi uxalq’atixik rutziil chomaal kiwach tikaweex.”**

· :| **Chola’j tziij** Kak’ojox uwi’ ronoje ri kuchololej ri q tz’ita’j tziij, re ri : pera’j tziij re ri ukab’ wuuj re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“ · **TZ’ITA’J tziij k’axk’oliil chwi b’aq’uneem”**

· :| **Chola’j tziij.** Kak’ojox uwi’ ri :| :|| chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“ :| :|| **Chola’j tziij. B’aq’uneem pa chuq’ab’. Jun maak ku’an ri winaq ruuk’:** : ch’ayaneem jay yoq’oneem ku’an re che re kuju’ rulewaal ri achi pa rulewaal ri ixoq, pa yu’taaj pu pa chi’aaj che jun chik winaq, pu kuju’ xa tob’ juna chi sa’ch pa ri na utz ta wi. kaq’at tojoj maak ruuk’ wajxaqiiib’ uwe k’a kab’lajuuj junaab’ puwi’.

Ka’an tzaqeeem chupaa wa’ wa maak we ri ka’an k’ax che juna tikaweex k’amaja’ kuk’is kajlajuuj ujunaab’ uwe juna tikaweex tz’aaqat ta una’ooj tob’ we na jinta k’axk’oliil ka’ani’ che ri tikaweex.

Kaq’at tojoj maak puwi’ ri winaq ka’anaw re wa jun makuneem”.

· :| **Chola’j tziij.** Kakoj uwi’ ri :| :|| Bis chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“ :| :|| **Bis chola’j tziij. K’axk’oliil b’aq’uneem.** Makuneem ku’an jun winaq, we ruuk’ k’axk’oliil ku’an b’aq’uneem uwe kurayij ku’an che juna tikaweex, kaq’at tojoj maak ruuk’ wo’ob’ uwe wajxaqiib’ junaab’ puwi’.

Katzaq pa wa maak chi na ka’anaw re wa k’ax, xew ta wi ne ri kak’uluw ri k’axk’oliil k’amaja’ kuk’is kajlajuuj ujunaab’ uwe juna tikaweex tz’aqat ta rolowaal uwe una’ooj.

Kaq’at tojoj maak puwi’ ri winaq ka’anaw re wa jun makuneem”.

· || **Chola’j tziij.** Kak’ojox uwi’ ri :| :|| chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“ :| :|| **chola’j tziij. Unimarisaxik makuneem.** Ronoje ri tojob’al maak chololeem lo pa taq ri chola’j tziij, kanimarik e chiri’:

1°. Ka’ani’ kuma ka’ib’ uwe k’iyaal winaq.

2°. We ri kak’uluw ri k’ax nim chi ujunaab’, yiwaa’, tz’aqat ta rulewaal, una’ooj uwe tz’apital uchii’.

3°. We ri ka’anaw ri k’axk’oliil kuchapib’eej kamisab’al, q’ab’arisab’al, itzeel aq’ees uwe juna chi ch’iich’ ch’ayib’al pu kamisab’al xew ta wi ne ku’an k’ax che juna tikaweex.

4°. We ka’ani’ che juna ixoq rax uwi’ uwe kakanaj kanoq rax uwi’.

5°. We ri ka’anaw re ri k’ax k’o chux che ri kak’uluman ri k’ax, uwe k’o chuqul kutijoj, kuchajij, we utuneel kijachoom chi kiib’, xaq tob’ chi juna winaq k’o chux che ri k’ulumaneel re ri k’ax.

6°. We xq’atisax kanoq juna yab’iil rumal b’aq’uneem che ri xk’uluman ri k’ax.

7°. We ri ka’anaw re ri k’ax ajpataneel re tinamit uwe juna ajchaak pataan.”

• :|| **Chola’j tziij.** Kak’ojox uwi’ ronoje ri kuchololej ri | tz’ita’j tziij, re ri : pera’j tziij ukab’ wuuj re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“| PERA’J TZIJ Anoj maak chwi uخالق’atixik rutziil kolowaal tikaweex.”

• :|| **chola’j tziij.** Kak’ojox uwi’ ri o i chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“:|| :|| **Chola’j tziij. K’utuneem b’aq’uneem.** Jun maak ku’an ri winaq we, ku’an uwe kumin chi junoq chupaa re kab’aq’un chi kiwach k’amajaa’ kijunaab’ uwe tikaweex tz’aqat ta kina’ooj, kaq’at tojoj maak ruuk’ oxib’ uwe wo’ob’ junaab’ puwi.”

• :|| **chola’j tziij.** Kak’ojox uwi’ ri :|| :|| chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - : :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“**∩ ∩ chola’j tziij.** Okeem pa iloj xaq upuk’uxik k’exwachiil ke ak’alaab’ keb’aq’unik uwe ech’anilik. Kaq’at tojoj maak ruuk’ oxib’ uwe wo’ob’ junaab’ puwi’ chi na ka’anaw:

- a. Kuq’ateej ta rilik b’aq’unik pa xew utz keb’ok wi winaq k’o chi kijunaab’ are kuk’ut chi kiwach ak’alaab’ uwe tikaweex tz’aaqat ta kina’ooj.
- b. Kuq’ateej ta kokiik ak’alaab’ che iloj b’aq’unik, pa utz xew keb’ok wi winaq k’o chi kijunaab’.
- c. Kuq’alisaaj iloj k’exwachiil u’anikiil b’aq’unik chi ke ak’alaab’.
- d. We kuq’ateej ta uwach uk’amik uwe uloq’ik k’exwachiil re anoj b’aq’unik chi ke ak’alaab’.

chola’j tziij. Kak’ojox uwi’ ri ∩ ∩ chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij ∩∩∩ - ∩ ∩∩ ajiab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“ **o p chola’j tziij. Uq’ajik b’aq’uneem xaq uq’aljisaxik.** Katzaq pa wa maak chi na tob’ sa’ u’aniik xa xelaq’aay chwa ri juna chi tikaweex kuril tziij, kuta tziij, kumaj k’exwaach re la rolowaal ri tikaweex are kuya’ uk’ix la jun chi tikaweex, kaq’at tojoj maak ruuk’ jun uwe oxib’ junaab’ puwi’.

Xaq junam junaab’ kaq’at tojoj maak puwi’ chi na, xa xelaq’aay kuk’amo, kujalo, kuchapib’eej tzijonik tob’ pa tayb’al, ilb’al xew utz keb’ilow ketow re la rajaaw; uwe kuto uwe kuka’yeej chi juna tikaweex, xaq junaam maak uwach chi na kuril, kutaa utz iij juna tikaweex ke e xew utz kilow re ri rajaaw.

Kaq’at tojoj maak ruuk’ ka’ib’ uwe kajib’ junaab’ puwi’, chi na kuq’alisaaj, uwe kurik’owisaaj chi che junoq tziij uwe uk’exwaach juna tikaweex, jela’ pacha’ ri chololem pa wa tziij.”

- **||| chola'j tziij.** Kak'ojox ub'i' ri y tz'ita'j tziij, re ri : pera'j tziij ukab' wuuj re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“·| TZ'ITA'J TZIJ K'axk'oliil chwi b'aq'uneem”

- ·||| **chola'j tziij.** Kak'ojox uwi' ri :| ·|| chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“:| ·|| **chola'j tziij. Ya'ib'itisaneem k'ayin olohaal.** Ri k'axk'olinem b'aq'uneem chwi juna tikaweex uk'isom chi ujunaab' chwa ya'ib'itisaneem k'ayin olohaal, kaq'at tojoj maak ruuk' wo'ob' uwe k'a lajuuj junaab' puwi' jay jun tojonik re lajuuj re oxwinaq miil uwe k'a wo'winaq miil chi pwaq”.

- :||| **chola'j tziij.** Kak'ojox uwi' ri :| :|| chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ ḥ :|| **chola’j tziij. Ya’ib’itisaneem k’ayin olowaal (kak’iyar uwi’ tojoj maak).** Ri tojoj maak jikib’am che ri ḥ :|| ·|| chola’j tziij, kaq’an uwi’ we:

- a. We raxuwi’ ri ixoq xb’an b’aq’uneem ruuk’.
- b. We ri b’aq’uneel k’o chux che ri kak’uluman k’ax we i’re uk’iyisaam, utijoom, uchajiim, uwe utuneel laq’eel, utuneel ujachom b’i, tob’ xa k’oji’naq ruuk’, uwe uqaaw ri xk’uluman k’ax.
- c. We k’o nima k’axk’oliil, uwe kik’ow chwi uchaak upataan ri winaq anaweel juna k’ax.

· :||| **chola’j tziij.** Kak’ojox uwi’ ri ḥ :|| chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - ḥ :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“ ḥ :|| **chola’j tziij. B’aq’uneem tojoom kuuk’ tikaweex k’amaja’ kijunaab’.** Katzaq pa wa jun makuneem ri winaq kutakpuuj pa b’aq’uneem juna tikaweex k’amajaa’ ujunaab’ chwa pwaq uwe chwa chi juna to’ob’. Kaq’at tojoj maak ruuk’ wo’ob’ uwe k’a wajxaqiib’, we u’anom chi juna maak, kanimar uwach ri tojoj maak.

· :||| **chola’j tziij.** Kak’ojox uwi’ ri ḥ :||| Bis chola’j tziij re ri nuk’uq’atab’al tziij, ch’uta q’atol tziij :||| - ḥ :|| ajilab’al re ri eb’ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k’uri’ jewa’:

“ ḥ :|| **Bis chola’j tziij. Tojoneem chwi ya’ib’itisaneem k’ayin olowaal.** Katzaq pa maak ri winaq we chi’ re uwe che juna winaq we kumin uwe kub’aq’uj juna ixoq tz’aaqat chi ujunaab’ chwa re kutoj rajil uwe kuya’ chi juna to’ob’ che ri tikaweex xew ta wi ne xusoko sa la karaaj, kaq’at tojoj maak ruuk’ oxib’ uwe k’a wo’ob’ chi junaab’.”

: ④ **chola'j tziij.** Kak'ojox uwi' ri ③ ∥ chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij ∥∥ - ∶ ∥∥ ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ ∶ ∥ ∥ **chola'j tziij. Paxirisaneem k'exwachiil b'aq'uneem ke k'amaja' kijunaab'.** Katzaq pa wa maak chi na kupaxirisaaj uwach uwe ku'an k'exwachiil re b'aq'uneem, uwe xa kureleq'aaj uwe kuchiq'imaaj uqul juna uwe k'iyaal tikaweex tz'aqaat ta una'ooj kaq'at tojoj maak ruuk' waqiib' uwe k'a lajuuj junaab' puwi' jay jun tojonik re lajuuj re oxwinaq miil uwe k'a · | ④ chi miil chi pwaq”.

: · **chola'j tziij.** Kak'ojox uwi' ri ③ ∥∥ Bis chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij ∥∥ - ∶ ∥∥ ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ ∶ ∥∥ **chola'j tziij Bis. K'ayineem xaq upuk'uxik kik'exwaach ak'alaab' keb'aq'unik.** Katzaq pa maak chi na kuq'alisaa, kupuk'ij, kuk'iyarisaa, kutaq b'i, kupaxirisaaj uwach, kurik'owisaa, kuk'ut, ku'an uwe kuk'ayij kik'exwaach uwe kuk'ut chi kiwach ak'alaab', tikaweex tz'aqat ta kina'ooj b'aq'uneem uwe xa kuchapib'eej ri kik'exwaach jay ri kiqu, kaq'at tojoj maak ruuk' waqiib' uwe k'a wajxaqiib' junaab' puwi' jay jun tojonik re lajuuj re oxwinaq miil uwe k'a · | ④ chi miil chi pwaq”.

: ∶ **chola'j tziij.** Kak'ojox uwi' ri ③ ∥∥ er chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij ∥∥ - ∶ ∥∥ ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ ∶ ∥∥ ∥∥ **er chola'j tziij. Ruk'axiik k'exwachiil u'anikiil b'aq'uneem ke winaq k'amajaa' kijunaab'.** Katzaq pa wa jun maak ri winaq wi reta'am chik ke maak jay we ruk'am u'anikiil b'aq'uneem re juna uwe k'iyaal winaq k'amajaa' ujunaab' uwe tz'aqaat ta una'ooj k'o pa b'aq'uneem, kaq'at tojoj maak ruuk' ka'ib' uwe k'a kajib' junaab' puwi'”

: :: **chola'j tziij**. Kak'ojox uwi' ri :: || Quáter chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :|| - : :: || ajalab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“: || **Quáter chola'j tziij. Uchapab'exiik k'olob'al re malkateem re taqoj anoj b'aq'uneem ke tikaweex tz'aqat ta kijunaab'**. Katzaq pa maak chi na, kuk'ayewaaj ta, kuyijib'a', kuyak uwach uwe na kuq'atej ta uwach u'anikiil maak chololeem chupaa pera'j tziij pa ri k'olob'al re malkateem, kaq'at tojoj maak ruuk' waqiib' uwe lajuuj junaab' puwi' jay jun tojonik re lajuuj re wo'winaq miil uwe k'a · | ♪ miil chi pwaq”.

: :: **chola'j tziij**. Kak'ojox uwi' ri :: || Quinquies chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :|| - : :: || ajalab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

:: || **Quinquies chola'j tziij. Ub'eyaal raq'anik tojoj maak**. Kaq'an uwach ri tojoj maak chololeem pa taq ri :: ||, :: ||, :: ||, :: ||, :: ||, :: ||, :: ||, :: ||, :: ||, :: ||, Bis, :: || Ter, kaq'an uwi' ri tojoj maak, we ri xek'uluman k'ax k'amajaa' kakiki's I kijunaab' jay uk'owinaq chi che kajlajuuj ujunaab'; xaq junaam kaq'an ri tojoj maak we ri tikaweex k'amajaa' kopon che kajlajuuj ujunaab', jay kaq'an uwi' ri tojoj maak we ri xk'uluman ri k'ax k'amajaa' kuk'is lajuuj ujunaab'”

: | **chola'j tziij**. Kak'ojox uwi' ri :: || chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :|| - : :: || ajalab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“: || **chola'j tziij. Chwi ri tojoj maak**. Chwi taq ri tojoj maak chwi ri maak jikib'aam chupa ri :: pera'j tziij, re ri :: wuu re ri nuk'uq'atab'al tziij re wa ch'uta q'atol tziij, k'o taq wa jikib'aneem:

1°. Tinamit uwach, jay e ri Q'alayisay Maak kataqen re wa maak:

2°. We xukuy umaak ri xk'uluman k'ax uwe xa umosim b'i junooq, na kuqasaj ta lo uwach ri maak q'atom chi puwi ri ajalab' maak.

3°. Ri q'atoj maak chwi ri winaq, na utz ta kachaqab'exik, kaq'atexik uwe kachup uwach.

4°. Ri nima Chajal re Siwaan Tinamit e ri re kak'amaw uwach jay e ri kanab'ej chwa ri raq'uneem we ri tikaweex uk'isom ta ujunaab' uwe jin ta juna tikaweex kato'ow re kojotal ruma q'atab'al tziiij, uwe e chiri' k'o ch'aooj ruuk' ri tikaweex kanab'ej chwach. We eri' chi rajawaxiik kuril chi utz uwi' ri ukoch loq'oxiik ri tikaweex k'amajaa' ujunaab'.

5°. E ri jaa Q'alajisay Maak kanab'eej chwa ri tikaweex uk'uluman k'ax, we jin ta upwaaq xa ruma we nib'aa'.

6°. Ri eb'aj q'atol tziiij ya'tal chi kiquil keq'ataw to'ob' re tzuquneem, xew ta wi ne jela' kutz'onoy ri tikaweex uk'ulumam k'ax uwe ri k'amayom uwach.”

: ·| **chola'j tziiij.** Kak'ojox uwi' ri ði :||| chola'j tziiij re ri nuk'uq'atab'al tziiij, ch'uta q'atol tziiij :||| - : :||| ajilab'al re ri eb'ajanal tziiij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ ði :||| **chola'j tziiij. Tojoj maak.** Chi na e'anayom re ri maak kuchololej ri : pera'j tziiij, re ri w wuuj re ri nuk'uq'atab'al tziiij re wa ch'uta q'atol tziiij, kaq'at tziiij chwi taq ri maak chololeem panoq.

1°. We ri anaweel maak aj ta Paxil, kesax b'i pa ri tinamit, wa' ka'anik e chiri' uk'isom chi utojik umaak.

2°. Weri maak anital ruma juna ajq'atol tziiij, na xew ta kutoj umaak, utukeel xaq junam kakitoj kimaak we e k'o rachib'iil, jay kataq che utz'apixiik ri uk'ayib'aal, jela' pacha' kaq'atex uwach kachakun pa ri uk'ayib'aal, ri unajtuul ka'ib' pacha' ri tojoj maak xq'at puwi'.

3°. We ri anaweel maak, kamakunik pa uchaak pataan, kaq'atex uwach pacha' kachakun ta chik, ri unajtuul ka'ib' pacha' ri tojoj maak xq'at puwi'.

4°. Xaq junam ruuk' ri nab'ee maak, jay kaq'atex uwa chaak pataan we ka'ani' juna maak e pa uchaak ri winaq ka'anaw re ri maak”

: :| **chola'j tziij.** Kak'ojox uwi' ri || : Ter chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ || : **Ter chola'j tziij. K'amoj winaq re jalajuuj k'axk'oliil.** Jun makunik re k'amoj winaq, e chiri' kechap uwe kek'am jun uwe k'iyaal chi tikaweex re keya' pa k'ax.

Chi na ka'anaw wa' wa makuneem kaq'at tojoj maak ruuk' wajxaqiib' uwe wajaqlajuuj junaab' puwi' jay jun tojonik re lajuuj re ||| ① miil uwe k'a · | ② miil chi pwaq.

Tob' we ri xk'uluman k'ax, uwe juna ajk'amal uwach kakaaj kakichup uwach ri maak, na utz ta chik.

Anoj k'ax: e chiri' kek'ayix ri winaq pa b'aq'uneem, e chiri' ka'an tz'i' chi ke pa chaak, ketaq che utz'onoxiik pwaq pa b'ee, ka'an k'ax chi ke, kechakun chwa taq jaa, ri kik'ayiyixiik ri tikaweex, ri uresaxiik upaa kolowaal, ri kitjoxiik tikaweex k'amaja' kijunaab' che u'anikiil juna maak, ri saqiil ta sipan ak'al, e chiri' kamin pa b'aq'uneemk, ri xa kamin kiwach che ku'an rax kiwi', ri xa kemin chupaa ri k'ulankiil uwe juna chi k'ax”.

: :| **chola'j tziij.**

Kak'ojox uwi' ri || : Quáter chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ || : **Quáter chola'j tziij. Tojoneem chwi k'ayij olowaal xaq anoj tz'i' che juna tikaweex.** Katzaq pa wa maak ri winaq we chi' re uwe che junoq chik xa ruma pwaq uwe juna chi to'ob' kuya' chi che juna winaq anoj b'aq'uneem, kaq'at tojoj maak ruuk' waqiib' junaab' puwi'.

Ri tojoj maak kaq'at puwi' wa makunem kanimar uwach we ri tojonik petinaq che b'aq'uneem k'uuk' ak'alaab' k'amajaa' kakik'is kajlajuuj kijunaab'; jay lik kanimar tan chi uwach we ri maak ka'ani' chi ke ak'alaab' k'amajaa' kikik'is lajuuj kijunaab'.

: ⋮ **chola'j tziiij.** Kak'ojox uwi' ri || ⋮ chola'j tziiij re ri nuk'uq'atab'al tziiij, ch'uta q'atol tziiij :||| - : ⋮|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziiij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ || ⋮ **chola'j tziiij. Unimarik uwach tojoj makuneem.** Ronoje taq ri tojoj maak chololeem ajisik, kaq'an uwi' we e chiri' ka'ani' wa kachololex chuxee':

1. We ri chapoj tikaweex re katz'onox pwaq chwach we xik'ow oxib' q'iij jay na yolopim ta b'i.
2. We ri tikaweex tz'apim uchii' kaxib'ixik re kakamisaxik, ka'an tz'i' che uwe ka'an chi juna k'axk'oliil che.
3. We ri maak xb'ani' kuma ka'ib' uwe k'iyaaal chi winaq.
4. We e chiri' kaqasax uwach uq'iij una'ooj ri tikaweex tz'apital uchii'.
5. We e chiri' kakanaj kanoq saqiil ta chi una'ooj ri tikaweex xtz'apix uchii' naj uwe xa ajilam q'iij.

We ri tojoj maak e la kuch'a'tib'eej ri chololem pa taq ⋮| ·||, ⋮| :||, ⋮| :||, ⋮| :|| Bis ⋮| ⋮|, ⋮| ⋮|, ⋮| ⋮| Bis, ⋮| ⋮| Ter, ⋮| ⋮| Quáter, || : Ter, || : Quáter, kaq'an uwi' we e chiri' katzaq junoq chupaa wa kachololex chuxee':

- a. We e chiri' ka'ani' k'axk'oliil.
- b. We e chiri' k'o juna k'axalaj kuk'ankeel, ujalik k'o'm ruuk' jun chik, xa anoj loch' chwi ralaxik juna nee' uwe usachik jay ujalik retaliil k'aslemaal.
- c. We ri kak'uluman k'ax tz'aqat ta rulewaal, una'ooj uwe nima winaq chik.
- d. We ri ka'anaw re ri k'ax k'o chux che ri kak'uluman ri k'ax, uwe k'o chuqul kutijoj, kuchajij, we utuneel kijachoom chi kiib', xaq tob' chi ukab' uqaaw uwe ukab' uchuu' ri k'ulumaneel k'ax.
- e. We ri ka'anaw ri k'axk'oliil kuchapib'eej kamisab'al, q'ab'arisab'al, itzeel aq'ees uwe juna chi ch'iich' ch'ayib'al pu kamisab'al xew ta wi ne ku'an k'ax che juna tikaweex.
- f. We ri kak'uluw ri k'ax raxuwi'.
- g. We ri ka'anaw re ri k'ax ajpataneel re tinamit uwe juna ajchaak pataan.

Ri tojoj maak kaq'atik kaq'an uwi' we xb'anitaj ri maak chololem chupaa ri || · chola'j tziij jay || : chola'j tziij, xaq junaam kaq'an uwi' ri tojoj maak we pa chuq'ab'iil xb'ani' ri k'ax jay we ri xk'uluman re k'amajaa' kuk'is wajxaqlajuuj junaab' jay we uk'isom chi kajlajuuj ujunaab', xaq lik kaq'an uwi' ri tojoj maak we ri xk'uluman k'ax k'amajaa' kuk'is kajlajuuj ujunaab' jay uk'isom chik lajuuj junaab'; kakala'ix uwi' tojoj maak we ri xk'uluman k'ax k'amajaa' kuk'is lajuuj junaab'."

: || **chola'j tziij.** Kak'ojox uwi' ri ·|| :|| chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :|| - : :|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

"·|| :|| **chola'j tziij. Loch'aneem chwi ralaxiik juna nee'.** Katzaq pa maak chi na xa ku'an raq'uul kub'ij rax uwi' uwe kak'o'ji' uch'uti'n pacha' kuqusij koch loq'oxiik chi' re uwe che jun chik qatzij ta uwach, kaq'at tojoj maak ruuk' oxib' uwe wo'ob' junaab' puwi' jay jun tojonik re lajuuj miil uwe k'a | ④ miil chi pwaq".

Ri ajkuun, ri eb'aj uto'neel ri eb'aj iloneel yiwaa' ixoqiib' ketob' che u'anik wa maak, kaq'at tojoj maak pa kiwi', jay na utz ta chik kechakun, ka'ib' unajtuul cha' ri maak kaq'at nab'ee tan."

: ·|| **chola'j tziij** Kak'ojox uwi' ri ·|| :||| chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

" ·|| :||| **chola'j tziij. Jalk'atin k'o'maab'** Katzaq pa wa maak ri winaq kujalk'atij juna nee' k'e ri' alaxinaq ruuk' junoq chik, kaq'at tojoj maak ruuk' wajaqiib' uwe lajuuj junaab' puwi' jay jun tojonik re wo'winaq miil uwe k'a · | Ⓢ miil chi pwaq."

: :|| **chola'j tziij.** Kak'ojox uwi' ri :|| Ⓢ chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :|| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

" :|| Ⓢ **chola'j tziij. Esanem xaq jaloneem re tukelaal uwe k'ulanik.** Kaq'at tojoj maak ruuk' wo'ob' uwe lajuuj junaab' puwi' jay jun tojonik re wo'winaq miil uwe k'a · | Ⓢ miil chi pwaq, chi na ka'anaw:

1. Xa raq'uul kutz'ib'aaj pa ri jaa alajineel ke tikaweex juna tziij kujalk'atij uwach uk'aslemaal juna tikaweex we xa raq'uul.
2. Kurewaj juna raal are xa rumal kumaj ukoch loq'oxiik ya'tal che.
3. Kutz'ib'aaj juna alaxib'al ke na qatziiij taj, xaq junam katzaq pa maak we xa kuno'jiiij kib'i' uchu uqaaw juna ak'al.

Ri ajchaak pataan kutz'ib'aaj juna alaxib'al qatziiij taj kaq'at tojoj maak ruuk' waqiib' uwe lajuuj junaab' puwi' jay na utz ta chik kachakunik, ka'ib' unajtuul cha' ri maak kaq'at nab'ee tan."

: || chola'j tziij. Kak'ojox uwi' ri :|| · Bis chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : : || ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ : || · **Bis chola'j tziij. Ewan sipan alk'o'aal.** Katzaq pa wa jun makunem chi na chwa pwaq kuk'am juna tikaweex uwe kub'itisij pwaq chi che juna winaq are kuk'am juna tikaweex xa ewaam, Kaq'at tojoj maak ruuk' oxib' uwe wo'ob' junaab' puwi' jay jun tojonik re junwinaq miil uwe k'a wo'winaq miil chi pwaq.

Kaq'at tojoj maak pa kiwi' xaq kanimar uwach ri tojoj maak we anital chi juna maak.”

: || chola'j tziij. Kak'ojox uwi' ri :|| · Ter chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : : || ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ : || · **Ter chola'j tziij. Saqiil ta uya'ik uwujiil simap ak'al.** Katzaq pa wa maak ri ajpataneel re tinamit, we tob' reta'am jay kuchomaj uwe kutz'ib'aaj juna sipan ak'al, we kuchapib'eej wuuj re alaxib'al na qatzij taj, xa ela' jela' kutz'ib'aaj juna tikaweex tz'aaqat ta ujunaab', xaq junam katzaq pa maak we ku'an ta ri kub'i'ij ri q'atab'al tziij chwi usipaxiik juna ak'al, kaq'at tojoj maak ruuk' waqiib' uwe lajuuj junaab' puwi' jay jun tojonik re lajuuj re oxwinaq miil uwe k'a wo'winaq miil chi pwaq.”

: ||| chola'j tziij.

Kak'ojox uwi' ri ||| · Bis chola'j tziij re ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : : || ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ ||| · **Bis chola'j tziij. Ewaam eleq'anik upaa rolowaal tikaweex.** Katzaq pa maak ri winaq we ku'an juna itzeel anoj re juresaj, kuk'ol, kuk'ayij uwe kuchapib'eej upaa rolowaal juna tikaweex k'aslik uwe tob' kaminaq chik, kaq'at tojoj maak ruuk' wo'ob' uwe lajuuj junaab' puwi'.”

: :||| **chola'j tziij.**

Kak'ojox uwi' ri 4o. ajilab'al re ri jun chola'j tziij re unimaal tziij pixaab' ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :||| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ **4o. Ruma k'axk'oliil kak'amataj usuuk'**: k'ax chwi olowaal, chwi na'ooj uwe chwi k'u'xaaj. Ri nab'ee ka'anatajik e chiri' ka'an k'ax che kolowaal tikaweex. Ri ukab' ke ke'ela wi e chiri' kexib'ix ri tikaweex, e ronoje ano'n ku'an k'ax che kina'ooj ri tikaweex, e chiri' kaqasax uwach kiq'iij kalaxiik, e chiri' ka'an tz'i' chi ke, uwe xaq echajim, keb'eya' ta b'i xaq keb'ek pa chi wi, e chiri' xa kech'akach'ojix, kaya' ta kipwaq are kik'aslemaal. Xaq junam jun makunem e chiri' xa kamin kiwach ri tikaweex pa waraam tob' we kakaj taj, e chiri' kaya' kunub'al aq'ees chi ke are xa kemin pa waraam.”

: :||| **chola'j tziij.**

Kak'ojox uwi' ri jun chola'j tziij re unimaal tziij pixaab' ri nuk'uq'atab'al tziij, ch'uta q'atol tziij :||| - : :||| ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, kakanaj kanoq k'uri' jewa':

“ .| **chola'j tziij.** We taq ri maak chwi kiminik tikaweex k'amaja' kijunaab' che taq k'axk'oliil chaak, kuya' k'ax che kolowaal, ruk'axiik k'exwachiil u'anikiil b'aq'unik ke winaq k'amaja' kijunaab', kimajik tikaweex k'amaja' kijunaab', majoneem, k'ayew laj majoneem, k'axalaj majonem, loch'aneem re rax wi'aaj, jalk'atin k'omaab', esaneem xaq jaloneem re tukelaal uwe k'ulanik, ewan sipan alk'o'aal ya saqiil ta uya'ik uwujiil sipam ak'al, ka'ani xa rumal k'axk'oliil re k'amoj winaq re katakpux pa jalajuj k'axk'oliil, kaq'at tojoj maak pa kiwi' ri winaq ke'anaw re, ruma ri mutza'j kilow re wa kitakpuxiik tikaweex pa jalajuj k'axk'oliil.”

URO' PERA'J

UQ'ATIK TOJOJ MAAK CHWI ANOJ K'AXK'OLIIL JAY K'AMOJ WINAQ RE KATAKPUX PA JALAJUJ K'AXK'OLIIL

: ∷ *chola'j tziij. Tojonem chwi k'ak'oliil.* Ri winaq q'atom chi tojoj maak pa kiwi' ruma k'amoj winaq re katakpux pa jalajuj k'axk'oliil, tareya iil kaki'an jun tojonem che ri tikaweex xk'uluman k'ax, ruma ri xuwa'lib'eej jay jela' kakitoj ronoje k'a pa xkunutaj wi uwach rolowaal jay una'ooj juna tikaweex, tob' we na utz'onom ta ri tikaweex xwalib'en ri k'axk'oliil, ronoje wa' wa tojonik kajikib'ax e chiri' kaq'at tziij pa kiwi' ri winaq xu'an juna k'ax che juna chi tikaweex.

We ri xk'uluman k'ax kaminaq chik, ri tojonem kakanaj kanoq chi ke ri ukuxtaneel na'taneel.

: ∷∷ *chola'j tziij. Saqiil b'eyaal che ri nab'ee uq'aljisaxiik k'utb'al maak.* Che taq ri uchakuxiik saqiil b'eyaal che ri nab'ee uq'aljisaxiik k'utb'al maak chololem pa wa q'atab'al tziij, ri ajq'atol tziij kuya' nimalaj uchuq'ab' jela' pacha' taq ri ukoch uloq'oxiik ri tikaweex xk'uluman k'ax e chiri' kajikib'ax juna tziij.

: ∷ *chola'j tziij. Q'atoj tojoj maak pa kiwi' winaq kimolom kiib' re makunem chwi k'amoj winaq re ketakpux pa jalajuj k'axk'oliil.* E chiri' k'o juna ch'ob'oneem uwe katerneb'ex juna maak chwi k'amoj winaq re ketakpux pa jalajuj k'axk'oliil, kachapib'ex taq ri tziij re makuneem ke winaq kimoloom kiib' are kaki'an juna makuneem, taq ri yakoj uwi' maak, taq ri ub'eyaal, ri saqiil ch'ob'onem jay ri uterneb'exiik ri maak jela' pacha' taq ri uch'o'jixiik usachik uwach chololem chupaa ri q'atab'al tziij kuq'at tziij chi kiwi' winaq kimolom kiib' re makuneem, rajlib'al · · - | ∷ · | re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil.

∴ · *chola'j tziij. Chwi ri esaxik b'i pa juna tinamit ri eb'anayom makunem chwi k'amoj winaq re ketakpux pa jalajuj k'axk'oliil.* Pa ub'eyaal resaxik b'i juna winaq pa jun chi tinamit, we u'anom makunem chwi k'amoj winaq re ketakpux pa jalaj k'axk'oliil jikib'am pa wa q'atab'al tziij, kak'oji' chi uqul ri nuk'um tz'i'b'aam pa q'atab'al tziij.

▶ UWAQ PERA'J

CHAJINEM CHI KIWI' ILONEEL K'AX RE K'AMOJ WINAQ RE KATAKPUX PA JALAJUJ K'AXK'OLIIL

∴ ∴ *chola'j tziij. Uchapab'exik q'atoj tziij.* Pacha' ka'ani' chi utz ri chajinem chi kiwi' iloneel k'ax re k'amoj winaq re ketakpux pa jalajuj k'axk'oliil, kachapib'ex ronoje ri jikib'am pa ri ∴ ∥ - ∴ ∴ ∴ ch'uta q'atol tziij ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, q'atab'al tziij re keb'uchajij winaq kikojom maak jay winaq kojotal kimaak xaq jujun taq chi winaq e k'o che urilik ri q'atab'al tziij.

∴ ∴ *chola'j tziij. Ri e k'o taq chwach.* Ri nima jaa Iloneel re Paxil, ri nima jaa Iloneel elem b'i pa juna chi tinamit jay ri nima jaa re Q'alajisay Maak, chi rajawaxiik kakinimarisaaq uwach, kakichomaaj jay kakichakuj ub'eyaal pacha' ketzukux ri kalk'o'aal ri tikaweex kik'ulumam k'ax xoq jela' kakiya' chajinem chi kiwi' iloneel k'ax ma xaq k'ate't e k'o pa k'ayewaal, jay chwi la' chi rajawaxiik kakiwiniqirisaaq, kakichomaaj jay kakichakuj chaak are ka'an chajinem chi kiwi' iloneel k'ax jela' pacha' xaq junam kuuk' ri e k'o taq chwach ri jaa k'olob'al e k'o pa ri tinamit Paxil uwe pa juna chi tinamit.

∴ ∴ *chola'j tziij. Chajinem chi kiwi' iloneel k'ax jay tikaweex k'o ke che.* We pa ub'eyaal ch'ob'onem chwi ri maak re k'amoj winaq re ketakpux pa jalajuj k'axk'oliil, ri ajpataneel ya'tal wa chaak chi kiquil keta'am kiwach ri tikaweex kik'ulumam k'ax, tareya pa k'alalem kakitzukuj juna chi tikaweex ma xaq k'ate't katzaq pa k'ax xa ruma we k'o chux che ri k'ulumayo k'ax uwari' che chi rajawaxiik kaya' chajinem pacha' kuchololej ri ∴ ∥ - ∴ ∴ ∴ ch'uta q'atol tziij ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil.

Ri tikaweex kekanaj chi uqul ri eb'aj chajineel, k'a pa tan chi xb'ix wi kesax ri chajinem chi ke.

We ri tikaweex jin ta pa ri tinamit, ri ajpataneel chi rajawaxiik kuya' chi reta'maxiik chi ke ri eb'aj q'atol tziij ek'amal uwach ri tinamit pa jeqel wi, ri k'ayewaal uk'ulumam ri tikaweex chololem che ri nab'ee tziij, pacha kechajixik.

∴ | **chola'j tziij. Ch'a'teem iil uwach.** Ri tikaweex k'ulumayom k'ax jela' pacha' ri ilonel k'ax k'o kikoch kiloq'oxiik che kech'aw panoq chi ke ri kalk'o'aal uwe ruuk' juna chi katzkichaaq'.

∴ · | **chola'j tziij. Q'aljisanem tziij.** Ri uq'aljisaxiij kitziij pixaab' tikaweex eb'aj ilonel k'ax utz ka'ani' xa pa ilb'al, tayb'al ch'iichi' e chiri' kuq'alisaaj utziij juna tikaweex. We ri winaq k'o pa jun chi tinamit utz kachapib'ex tan chi ri ilb'al jay ri tayb'al uwe chajim ri tikaweex xaq jela' ka'ani kuuk' ri winaq katajin lo kitzelexiik pa kitinamiit.

Chi rajawaxiik, kaq'atex uwach pacha' na kakil ta kiib' ri tikaweex uk'ulumam k'ax we k'amajaa' kuk'is ujunaab' ruuk' ri anawel k'ax.

JIKIB'AM TZIJ XA AJILAM Q'IIJ UWACH

∴ ∴ *chola'j tzij. Q'atab'al tzii re ri jaa k'olob'al re iloneel k'axk'olil chwi b'aq'uneem jay k'amoj winaq re katakpux pa jalajuj k'axk'olil.*

Ri jaa k'olob'al re iloneel k'axk'olil chwi b'aq'uneem jay k'amoj winaq re katakpux pa jalajuj k'axk'olil, chi rajawaxiik kutz'ib'aj kunuk' jun retaliil wa q'atab'al tzij chupa oxwinaq q'iiij nab'ee naa, e chiri' kok uchuq'ab' wa q'atab'al tzij.

∴ ∴ *chola'j tzij. Upwaqiil.* Kaya' kanoq chuqul ri nima jaa ilonel pwaq re tinamit Paxil, kuwiniqirisaaj jun cholb'al ajilisib'al che ri junaab' | ① ∴, ri upwaqiil na kaqaj ta lo che wo'ob' chi millones, are jela' kujeq uchaak upataan ri nima jaa k'olob'al re iloneel k'axk'olil chwi b'aq'uneem jay k'amoj winaq re katakpux pa jalajuj k'axk'olil, ma chuqul wa jun nima jaa k'o wi kuchakuj pacha' ka'ani' sa' ri kub'ij wa q'atab'al tzij. Chupaa wa' wa pwaq ya'tal che wa nima jaa k'o kanoq ri tojoj k'axk'olil uk'ulumam juna tikaweex chwi ri k'ax chololem wara.

Ri upwaqiil tojoj k'axk'olil kaya'i' che ri tikaweex winiqirisam chupaa wa q'atab'al tzij, kakanaj kanoq chuqul ri nima jaa k'olob'al jela' pacha' nuk'um kanoq chupaa wa q'atab'al tzij.

Ri upwaqiil wa' wa nima jaa iloneel kape che ri tojonik kaki'an konoje ri tikaweex eb'aj Paxil.

UK'ISB'AL UB'EYAAL CHAAK

∴ ∩ **chola'j tziij. Jalk'atitanem.** Kajalk'atisax rajlib'al jay kib'i' taq ri tz'ita tziij ∴, ∴ jay ∴ re ri ∴ pera'j tziij re ri ukab' wuuj, jay taq ri ∴ ∴ ∴ chola'j tziij, re ri b'elejeeb' tz'ita'j kuch'a'tib'ej uwi' "u'anikiil b'aq'uneem", ∴ ∩ ∩, ∴ ∴ ∩ ∩, ∴ ∴ ∩ ∩, ∴ ∴ ∩ ∩, ∴ ∴ ∩ ∩, ∴ ∴ ∩ ∩, ∴ ∴ ∩ ∩, ∴ ∴ ∩ ∩ re ri ch'uta q'atoj tziij ∴ ∩ - ∴ ∴ ∩ ∩ ajilab'al re ri eb'ajanal tziij re tinamit Paxil, re ri q'atoj tojoj maak.

∴ ∩∩ **chola'j tziij. Rokik uchuq'ab'.** Wa q'atab'al tziij kok uchuq'ab' wo'lajuuj q'iij puwi' e chiri' esam chi lo chwa ri tziijoneel wuuj re ri tinamit Paxil.

TAQ B'I K'URI' CHUPAA RI NIMA JAA RE Q'ATB'AL TZIIJ,
PACHA' KAQ'AT TOJOJ MAAJ PUWI', KAPUK'IX UWACH
XAQ KAYAK UWACH.

YA'TAL K'URI' CHUPAA RI NIMA JAA ILONEEL Q'ATB'AL
TZIIJ PA RI TINAMIT PAXIL, CHE RI Q'IIJ 18 RE RI IIK'
FEBRERO RE RI JUNAAB' | ∩ ∩.

